

K Z O M U N D I A K Ń A T
B A D A Ń I A

Warszawa, marzec 2013

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/36/2013

POLACY O ROZWODACH

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

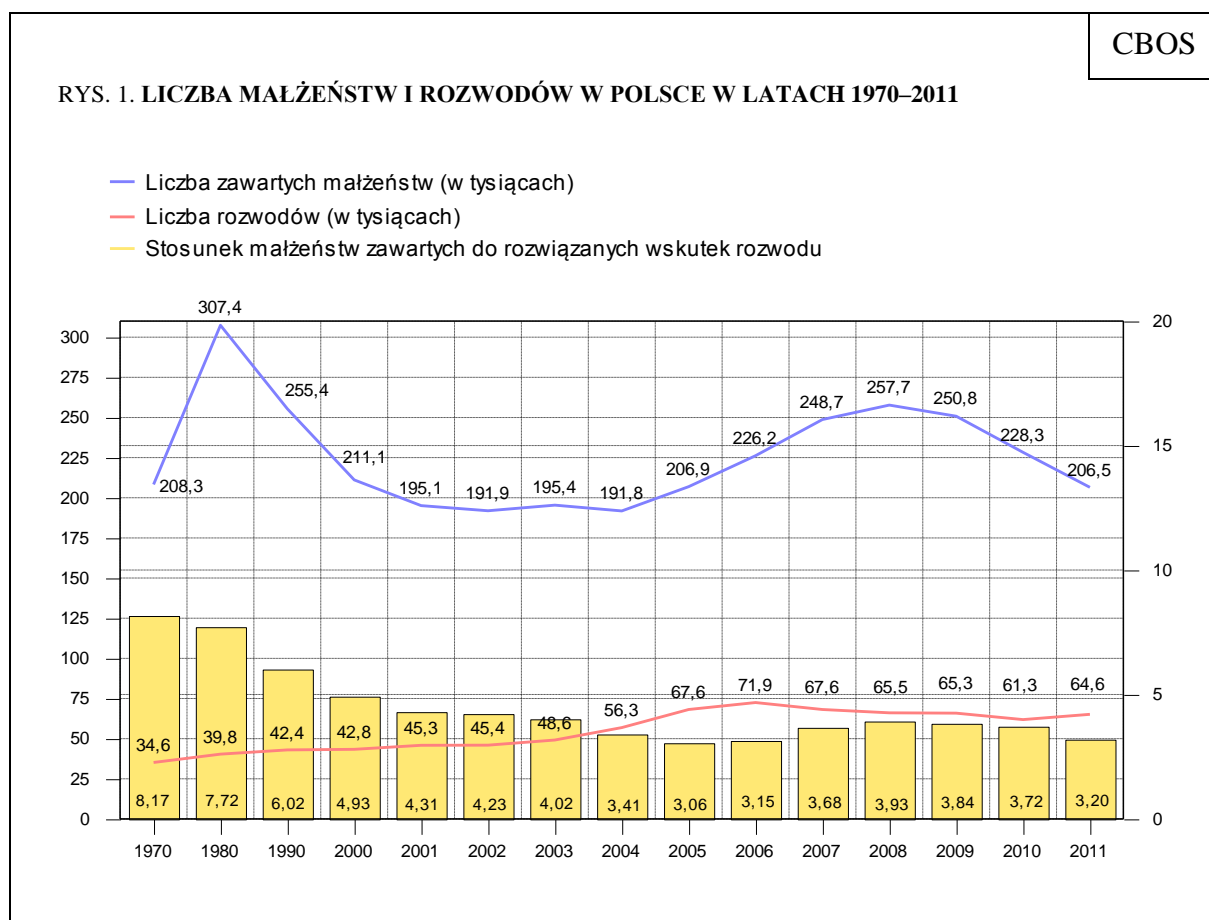
Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ✓ W Polsce zdecydowani zwolennicy rozwodów stanowią grupę dwukrotnie większą liczebnie niż ich zagorzali przeciwnicy. Obecnie jedynie co ósmy ankietowany (13%, od 2008 roku spadek o 2 punkty) twierdzi, iż bezwzględnie nie aprobuje rozwodów, co czwarty zaś (26%, wzrost o 6 punktów) wychodzi z założenia, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwiązanie swojego małżeństwa w drodze postępowania sądowego, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód.

- ✓ Zdaniem Polaków sytuacje stanowiące wystarczający powód do rozwiązania małżeństwa to przede wszystkim: brutalne traktowanie członków rodziny przez jednego z małżonków (95% wskazań), opuszczenie rodziny (86%) oraz alkoholizm męża lub żony (75%). Dwie trzecie ankietowanych za wystarczającą przyczynę rozwiązania małżeństwa uznaje zdradę małżeńską (65%), a niespełna trzy piąte wymienia w tym kontekście niezgodność charakterów małżonków (57%) oraz ich niedobranie seksualne (59%).

- ✓ Stosunkowo najbardziej liberalne w poglądach na dopuszczalność rozwodów są osoby rozwiedzione, niepraktykujące religijnie lub czyniące to sporadycznie, deklarujące lewicową orientację polityczną, a ponadto kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla, pracownicy administracyjno-biurowi, respondenci o najwyższych miesięcznych dochodach *per capita*, badani w wieku od 25 do 34 lat, z wyższym wykształceniem oraz mieszkańcy największych miast.

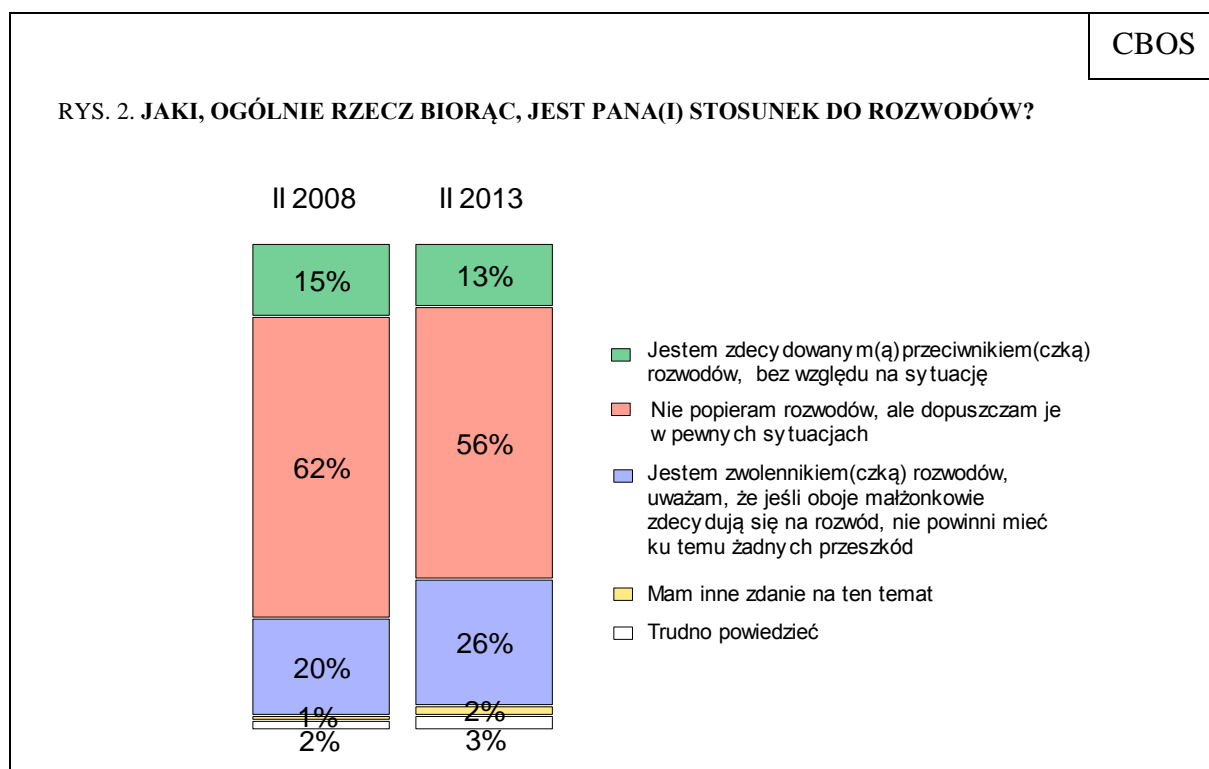
Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że po intensywnym wzroście liczby orzekanych w Polsce rozwodów, notowanym do połowy ubiegłego dziesięciolecia, trend ten wyraźnie wyhamował i w ostatnich latach utrzymuje się na w miarę stabilnym poziomie – nieco niższym niż w latach 2005–2007. Z drugiej jednak strony po roku 2008 dość znacząco zmniejsza się liczba zawieranych związków małżeńskich, co sprawia, że wskaźnik wyrażający stosunek małżeństw zawartych do rozwiązanych wskutek rozwodu systematycznie maleje i w roku 2011 jego wartość była jedną z najniższych.

Opracowanie na podstawie danych GUS

To, że obecnie sądy orzekają rozpad niemal co trzeciego małżeństwa w Polsce, sprawia, że problem rozwodu dotyczy – bezpośrednio lub pośrednio – coraz większej liczby osób. W konsekwencji zmienia się podejście Polaków do rozwodów, gdyż, jak się wydaje, opinie na ich temat coraz rzadziej wyrażane są z punktu widzenia pewnych ogólnych norm, a częściej przez pryzmat konkretnych sytuacji życiowych.

Jak wynika z naszego lutowego badania¹, w Polsce zdecydowani zwolennicy rozwodów stanowią grupę dwukrotnie większą liczebnie niż ich zagorzali przeciwnicy. Obecnie jedynie co ósmy ankietowany (13%, od 2008 roku spadek o 2 punkty) bezwzględnie nie aprobuje rozwodów, co czwarty zaś (26%, wzrost o 6 punktów) wychodzi z założenia, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwiązanie swojego małżeństwa w drodze postępowania sądowego, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód. Największą grupę badanych (56%, spadek o 6 punktów) stanowią umiarkowani zwolennicy rozwodów, którzy choć generalnie ich nie popierają, to w pewnych sytuacjach uznają za dopuszczalne. Tylko nieliczni respondenci nie potrafią zająć stanowiska w tej kwestii (3%) lub mają inne zdanie na ten temat (2%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (273) przeprowadzono w dniach 31 stycznia – 6 lutego 2013 roku na liczącej 1111 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Stosunek do rozwodów w największym stopniu różnicują kwestie związane z formacją kulturową, takie jak religijność mierzona uczestnictwem w praktykach religijnych oraz poglądy polityczne. Istotne znaczenie w tym względzie ma również stan cywilny respondentów. Najbardziej liberalne podejście do rozwodów – co nie dziwi – mają osoby rozwiedzione lub będące w separacji, z kolei najbardziej restrykcyjni pozostają wdowcy i wdowy (patrz tabela 1).

Tabela 1

	Jaki, ogólnie rzecz biorąc, jest Pana(i) stosunek do rozwodów?*		
	Jestem zdecydowanym(a) przeciwnikiem(czką) rozwodów, bez względu na sytuację	Nie popieram rozwodów, ale dopuszczam je w pewnych sytuacjach	Jestem zwolennikiem(czką) rozwodów. Uważam, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwód, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód
	w procentach		
Udział w praktykach religijnych			
Kilka razy w tygodniu	39	45	8
Raz w tygodniu	16	64	16
1-2 razy w miesiącu	8	61	25
Kilka razy w roku	6	50	39
W ogóle nie uczestniczy	8	32	51
Poglądy polityczne			
Lewica	7	51	38
Centrum	12	57	27
Prawica	18	61	18
Trudno powiedzieć	13	52	26
Stan cywilny			
Kawaler/panna	6	52	31
Żonaty/mężatka	14	58	25
Rozwiedziony(a)/w separacji	5	45	48
Wdowiec/wdowa	26	56	12

* Pominięto nieliczne odpowiedzi: „mam inne zdanie” oraz „trudno powiedzieć”

Bezwarunkowa akceptacja rozwodów zwykle też jest tym częstsza, im większa miejscowość zamieszkania respondentów oraz im wyższy poziom ich wykształcenia. Stosunkowo częściej niż inni wyrażają ją również osoby w wieku od 25 do 44 lat, a w grupach społeczno-zawodowych – pracownicy administracyjno-biurowi, bezrobotni oraz pracownicy usług. Natomiast bezwzględny brakiem usprawiedliwienia rozwodów – poza osobami praktykującymi religijnie kilka razy w tygodniu – relatywnie najczęściej cechują się badani w wieku powyżej 64 lat, z wykształceniem podstawowym oraz statusem emeryta lub rencisty (patrz tabela aneksowa).

Innym ważnym czynnikiem wpływającym na stosunek Polaków do rozwodów jest posiadanie potomstwa oraz jego liczba. Im więcej dzieci mają respondenci, tym częściej wyrażają sprzeciw wobec rozwiązywania małżeństw. Tym samym idea rozwodów znajduje najwięcej zwolenników wśród osób mających jedno dziecko oraz bezdzietnych.

Tabela 2

Ile dzieci faktycznie Pan(i) ma lub miał(a)?	Jaki, ogólnie rzecz biorąc, jest Pana(i) stosunek do rozwodów*?		
	Jestem zdecydowanym(a) przeciwnikiem(czką) rozwodów, bez względu na sytuację	Nie popieram rozwodów, ale dopuszczam je w pewnych sytuacjach	Jestem zwolennikiem(czką) rozwodów. Uważam, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwód, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód
	w procentach		
Żadnego	8	54	30
Jedno	6	56	33
Dwoje	14	59	24
Troje	20	55	21
Czworo	24	50	23
Pięcioro lub więcej	32	62	4

* Pominięto nieliczne odpowiedzi: „mam inne zdanie” oraz „trudno powiedzieć”

AKCEPTOWANE PRZYCZYNY ROZWODÓW

Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego², niezmiennie najczęstszą przyczyną orzekania rozwodów jest niezgodność charakterów małżonków. W 2011 roku w ponad jednej trzeciej rozwodów (35%; 22,7 tys. przypadków) była to jedyna lub jedna z kilku przyczyn formalnego rozstania. W następnej kolejności znalazły się takie powody, jak: niedochowanie wierności małżeńskiej (24%; 15,7 tys. przypadków) oraz nadużywanie alkoholu (20%; 13,0 tys. przypadków). Rzadziej orzekano rozpad małżeństwa (wyłącznie lub między innymi) z powodu nieporozumień finansowych między małżonkami (4,7 tys. przypadków) oraz negatywnego stosunku jednego z małżonków do pozostałych członków rodziny (3,7 tys.). Tylko w relatywnie niewielu sytuacjach za jedyną lub jedną z kilku przyczyn rozwodu uznano dłuższą nieobecność małżonka (1,8 tys. przypadków), trudności mieszkaniowe (922 przypadki), różnice światopoglądowe (338 przypadków) oraz niedobranie seksualne (268 przypadków).

² Rocznik demograficzny 2012, GUS, Warszawa 2012 (www.stat.gov.pl).

Jakie sytuacje – zdaniem Polaków – stanowią wystarczający powód do rozwiązania małżeństwa? Według badanych są to przede wszystkim: brutalne traktowanie członków rodziny przez jednego z małżonków (w tym przypadku przyzwolenie na rozwód sięga aż 95%), opuszczenie rodziny (86% wskazań) oraz alkoholizm któregoś z osób pozostających w sformalizowanym związku (75%). Dwie trzecie ankietowanych za wystarczający powód do rozwiązania małżeństwa uznaje zdradę małżeńską (65%), a niespełna trzy piąte wymienia w tym kontekście niezgodność charakterów małżonków (57%) oraz ich niedobranie seksualne (59%).

Istotnie rzadziej do argumentów mogących przemawiać za rozwodem zaliczane są: choroba psychiczna (40%) lub weneryczna (37%) współmałżonka oraz niemożność posiadania dzieci przez jedną z osób pozostających we wspólnym związku małżeńskim (22%). Jedynie w tych trzech przypadkach dezaprobata rozwodu jest częstsza niż zgoda na rozwiązanie małżeństwa. Szczególnie dotyczy to ostatniej z omawianych sytuacji, kiedy sprzeciw wobec rozwodu wyrażany jest ponad trzykrotnie częściej niż przyzwolenie.

Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, wystarczającym powodem do rozwodu może być:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	TAK	Raczej nie	Zdecydowanie nie	NIE	Trudno powiedzieć
	w procentach						
– brutalne traktowanie członków rodziny przez jednego z małżonków	73	22	95	2	1	3	2
– opuszczenie rodziny przez jednego z małżonków	44	42	86	8	2	10	4
– alkoholizm jednego z małżonków	34	41	75	17	3	20	5
– zdrada jednego z małżonków	28	37	65	22	6	28	6
– niedobranie seksualne małżonków	19	40	59	25	5	30	12
– niezgodność charakterów małżonków	16	41	57	30	6	36	7
– choroba psychiczna jednego z małżonków	14	26	40	38	9	47	13
– choroba weneryczna jednego z małżonków	14	23	37	38	12	50	13
– niemożność posiadania dzieci przez jednego z małżonków	7	15	22	48	21	69	9

O ile w ciągu ostatnich pięciu lat ogólne przyzwolenie na rozwody dość istotnie wzrosło, o tyle opinie na temat przyczyn mogących być wystarczającym powodem rozwiązania małżeństwa na drodze sądowej pozostały niemal niezmienione. Jedynie minimalnie wzrosło przyzwolenie na rozwód w sytuacji niedobrania seksualnego małżonków, natomiast nieznacznie zmniejszyła się stanowcza akceptacja rozwodów w przypadku choroby psychicznej lub wenerycznej współmałżonka, alkoholizmu oraz niezgodności charakterów.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, wystarczającym powodem do rozwodu może być:	Tak		Nie		Trudno powiedzieć	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013
	w procentach					
– brutalne traktowanie członków rodziny przez jednego z małżonków	94 (70)	95 (73)	5 (2)	3 (1)	1	2
– opuszczenie rodziny przez jednego z małżonków	85 (45)	86 (44)	11 (3)	10 (2)	4	4
– alkoholizm jednego z małżonków	77 (40)	75 (34)	20 (4)	20 (3)	3	5
– zdrada jednego z małżonków	63 (31)	65 (28)	32 (6)	28 (6)	5	6
– niedobranie seksualne małżonków	56 (21)	59 (19)	32 (6)	30 (5)	12	12
– niezgodność charakterów małżonków	59 (21)	57 (16)	36 (6)	36 (6)	5	7
– choroba psychiczna jednego z małżonków	43 (18)	40 (14)	46 (11)	47 (9)	11	13
– choroba weneryczna jednego z małżonków	40 (17)	37 (14)	47 (11)	50 (12)	13	13
– niemożność posiadania dzieci przez jednego z małżonków	22 (8)	22 (7)	69 (22)	69 (21)	9	9

W nawiasach podano wskazania „zdecydowanie tak” i „zdecydowanie nie”

Sumaryczny wskaźnik przyzwolenia na rozwody powstały ze zliczenia twierdzących odpowiedzi na powyższe pytanie wskazuje, że spośród przedstawionych dziewięciu sytuacji mogących stanowić powód rozwodu przeciętnie ponad pięć uznawanych jest za wystarczające do takiej decyzji. Jak się okazuje, najbardziej liberalne w poglądach na dopuszczalność rozwodów są osoby rozwiedzione (wartość wskaźnika 6,06), sporadycznie biorące udział w praktykach religijnych (5,90) lub w ogóle niepraktykujące (5,81), deklarujące lewicowe poglądy polityczne (5,85), a ponadto kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (5,84), pracownicy administracyjno-biurowi (5,75), respondenci o najwyższych miesięcznych dochodach *per capita* (5,76), w wieku od 25 do 34 lat (5,72), badani z wyższym wykształceniem (5,70) oraz mieszkańcy największych miast (5,67) – patrz tabela 5.

Tabela 5

Cechy społeczno-demograficzne	Wskaźnik przyzwolenia na rozwody (skala 0–9)	Odchylenie standardowe
Ogółem	5,38	2,21
Płeć		
Mężczyźni	5,23	2,20
Kobiety	5,51	2,21
Wiek		
18–24 lata	5,38	1,92
25–34	5,72	2,02
35–44	5,36	2,24
45–54	5,32	2,14
55–64	5,46	2,24
65 lat i więcej	4,95	2,54
Miejsce zamieszkania		
Wieś	5,17	2,15
Miasto do 20 tys.	5,33	2,30
20–100 tys.	5,44	2,26
101–500 tys.	5,59	2,22
501 tys. i więcej mieszkańców	5,67	2,14
Wykształcenie		
Podstawowe	5,27	2,36
Zasadnicze zawodowe	5,35	2,14
Średnie	5,27	2,15
Wyższe	5,70	2,21
Stan cywilny		
Kawaler/panna	5,51	2,08
Żonaty/mężatka	5,34	2,21
Rozwiedziony(a)	6,06	1,92
Wdowiec/wdowa	4,95	2,55
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)		
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	5,84	2,17
Średni personel, technicy	5,17	1,92
Pracownicy administracyjno-biurowi	5,75	2,16
Pracownicy usług	5,04	2,10
Robotnicy wykwalifikowani	5,44	2,23
Robotnicy niewykwalifikowani	5,43	2,42
Rolnicy	4,70	1,99
Pracujący na własny rachunek	5,08	1,96
Bierni zawodowo		
Renciści	4,96	2,64
Emeryci	5,52	2,37
Uczniowie i studenci	5,31	1,73
Bezrobotni	5,56	2,03
Gospodynie domowe	5,38	2,24
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym		
Do 500 zł	5,34	2,08
501–750 zł	5,26	2,06
751–1000 zł	5,18	2,34
1001–1500 zł	5,39	2,29
Powyżej 1500 zł	5,76	2,23
Uczestnictwo w praktykach religijnych		
Kilka razy w tygodniu	4,22	2,64
Raz w tygodniu	5,12	2,29
1–2 razy w miesiącu	5,53	1,96
Kilka razy w roku	5,90	1,96
W ogóle nie uczestniczy	5,81	2,10
Poglądy polityczne		
Lewica	5,85	1,92
Centrum	5,46	2,20
Prawica	5,15	2,29

Co istotne, nawet osoby określające się jako bezwzględni przeciwnicy rozwodów uważają, że w rzeczywistości niektóre sytuacje mogą, mimo wszystko, usprawiedliwiać decyzję o rozwiązaniu małżeństwa. Aż 84% respondentów, którzy pytani o stosunek do rozwodów zaliczyli się do ich zdecydowanych przeciwników, w dalszej części badania za wystarczający powód do rozwodu uznało brutalne traktowanie rodziny przez jednego z małżonków. Dwie trzecie badanych z tej grupy jako argument za rozwiązaniem małżeństwa wskazało opuszczenie rodziny przez jednego z małżonków (68%) oraz alkoholizm męża lub żony (65%), a mniej więcej połowa uznała, że usprawiedliwieniem decyzji o rozwiązaniu małżeństwa może być zdrada małżeńska (53%) lub niedobranie seksualne (46%). Dwie piąte wymieniło w tym kontekście niezgodność charakterów małżonków (40%), jedna trzecia chorobę psychiczną (33%) lub weneryczną (31%) współmałżonka, a niemal co piąty uznał rozwód za dopuszczalny w przypadku bezpłodności jednego z partnerów (18%).

Tabela 6

Przyczyny rozwodów	Jaki, ogólnie rzecz biorąc, jest Pana(i) stosunek do rozwodów?			Ogółem
	Jestem zdecydowanym(a) przeciwnikiem(czką) rozwodów, bez względu na sytuację	Nie popieram rozwodów, ale dopuszczam je w pewnych sytuacjach	Jestem zwolennikiem(czką) rozwodów. Uważam, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwód, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód	
	w procentach*			
Brutalne traktowanie członków rodziny przez jednego z małżonków	84	98	99	95
Opuszczenie rodziny przez jednego z małżonków	68	88	92	86
Alkoholizm jednego z małżonków	65	74	82	75
Zdrada jednego z małżonków	53	66	73	65
Niedobranie seksualne małżonków	46	55	74	59
Niezgodność charakterów małżonków	40	54	74	57
Choroba psychiczna jednego z małżonków	33	36	52	40
Choroba weneryczna jednego z małżonków	31	37	44	37
Niemожność posiadania dzieci przez jednego z małżonków	18	20	29	22

* Zsumowano odsetki twierdzących odpowiedzi na pytanie o wystarczające powody do rozwodu („zdecydowanie tak” i „raczej tak”)

Generalnie rzecz biorąc, respondenci określający się jako zdecydowani przeciwnicy rozwodów przeciętnie więcej niż cztery sytuacje (na dziewięć przedstawionych) uznali za wystarczający powód do rozwiązania małżeństwa (wartość średniej 4,37). Jedyne co jedenasty badany z tej grupy (9%) okazał się konsekwentny w swojej deklaracji i wszystkie z przedstawionych potencjalnych przyczyn rozvodu uznał za niewystarczające do wnioskowania o orzeczenie rozpadu małżeństwa. Z kolei w przypadku osób stojących na stanowisku, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwód, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód, mierzony na skali od 0 do 9 wskaźnik przyzwolenia na rozwody wyniósł 6,17, przy czym jedynie niespełna jedna piąta (18%) za uzasadnioną przyczynę formalnego rozpadu małżeństwa uznała wszystkie przedstawione sytuacje.

Tabela 7

Jaki, ogólnie rzecz biorąc, jest Pana(i) stosunek do rozwodów?	Wskaźnik przyzwolenia na rozwody	Odchylenie standardowe
Jestem zdecydowanym(ą) przeciwnikiem(czką) rozwodów, bez względu na sytuację	4,37	2,41
Nie popieram rozwodów, ale dopuszczam je w pewnych sytuacjach	5,28	2,06
Jestem zwolennikiem(czką) rozwodów, uważam, że jeśli oboje małżonkowie zdecydują się na rozwód, nie powinni mieć ku temu żadnych przeszkód	6,17	2,06
Mam inne zdanie na ten temat	5,40	2,17
Trudno powiedzieć	4,45	2,96
Ogółem	5,38	2,21

★

★

★

W dobie intensywnych przemian w zakresie życia małżeńsko-rodzinnego stosunek Polaków do rozwodów ewoluje w kierunku coraz większej ich akceptacji. Mimo że ze względu na notowaną skalę rozpadu małżeństw społeczeństwo zaczyna coraz bardziej oswajać się z tym zjawiskiem, nadal budzi ono wiele kontrowersji, czego potwierdzeniem są wciąż dość powszechne sprzeczności w opiniach na ich temat. Ogólnie wyznawany rygoryzm w tym względzie w wielu konkretnych sytuacjach istotnie słabnie, a deklarowany

liberalizm w niektórych przypadkach jest wyraźnie ograniczony. Spośród respondentów uważających się za bezwzględnych przeciwników rozwodów jedynie co jedenasty (9%) uznał je za niedopuszczalne we wszystkich omawianych w badaniu sytuacjach, z kolei wśród tych, którzy określili się jako zdecydowani zwolennicy rozwiązywania małżeństw, tylko niespełna co piąty (18%) każdą z przedstawionych okoliczności uznał za wystarczającą do orzeczenia rozwodu.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI